

СМОЛОСКИП

ЧАСОПИС ТВОРЧОЇ МОЛОДІ
<http://www.smoloskyp.org.ua>

України

Заснований у серпні 1995 року

№ 11 (183), листопад, 2010 рік

АКТУАЛЬНИЙ РУХ ОПОРУ

Видавництво «Смолоскип» презентувало унікальну енциклопедію антирадянського опору – «РУХ ОПОРУ В УКРАЇНІ: 1960–1990»

Любов БАГАЦЬКА

У суботу, 2 жовтня, у столичному Будинку вчителя було людно. Тут відбувся захід, який зібрав багато борців за незалежність України – презентація великої, можна сказати, рубіжної книжки. Її вже встигли оцінити на цьогорічному Форумі видавців у Львові. Енциклопедичний довідник «Рух опору в Україні: 1960–1990» був нагороджений як одна з найкращих книжок Форуму видавців у Львові 2010 року та відзначений Міжнародним благодійним фондом «Україна 3000» як «Унікальна книга». Й от нарешті відбулася його офіційна презентація.

Зліва: директор видавництва «Смолоскип» Ростислав Семків, члени редколегії і автори статей енциклопедичного довідника: Осип Зінкевич (головний редактор), Григорій Панчук, Олесь Обертас, Михайло Трушенков, Олена Голуб

Ця книга велика не лише за вагою та розміром, а й за масивом інформації, значущістю. Адже її упорядники вперше спробували звести докупи у вигляді енциклопедії відомості про найрізноманітніших борців проти тоталітаризму — шістдесятників, авторів і поширювачів самвидаву, дисидентів, борців за права людини, які активно діяли в останні три десятиліття радянського режиму. Вже на момент презентації у Будинку вчителя розійшлася чверть накладу видання. Проте чи досить двох тисяч примірників такої цінної інформації для нашого постсовєтського суспільства, яке досі майже не знає власної історії?! Що таке дві тисячі для сорока шести мільйонів українців?..

Презентація справляла враження, на неї прибули з різних регіонів України понад 200 колишніх шістдесятників, учасників українського національно-визвольного руху, дисидентів, українських політв'язнів й учасників руху опору інших національностей, які своєю діяльністю і позицією сприяли українському рухові

У першому ряду зліва: Іван Гель, Олесь Сергієнко (син Оксани Мешко). У другому ряду зліва: Ярослав Бігун, Ада Кулик (колишні працівники «Голосу Америки» із США), Андрій Чорнодольський (колишній президент ЦеСУСу із США), Надія Зінкевич. У третьому ряду зліва Олекса Різниченко

в 1960–1990-х роках. Були присутні колишні працівники «Голосу Америки» (Ада Кулик і Ярослав Бігун) і радіо «Свобода» (Андрій Гайдамака і Григорій Панчук).

Презентацію розпочато українським національним гімном, після чого директор видавництва «Смолоскип» Ростислав Семків вказав на подвійне значення довідника: книжка-спогад для тих, хто є в ній, та книжка-підручник – для нових поколінь. Енциклопедичний довідник «Рух опору в Україні: 1960–1990» – це

Закінчення на 2-й стор.

Собаки брешуть, а валка їде

Віталій ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Оприлюднена Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі в 2009 році пам'ятка для батьків «Діти. Інтернет. Мобільний зв'язок» була спробою налагодити коректне й корисне використання суспільством телекомунікаційних послуг, зробити інтернет-мережу безпечною територією для освіти та розвитку. Однак цей крок наштовхнувся на жорстку протидію з боку зацікавлених у збільшенні своїх прибутків окремих національних та транснаціональних компаній. Підконтрольні останнім (а отже, не завжди об'єктивні) ЗМІ поспішили наректи документ «посібником для шпигування батьків за дітьми». Проблема безпечного та обачливого користування для дітей інтернет-послугами, поширення в мережі агресивного маркетингу, окремо тарифікованих номерів та сервісів, нелегального контенту, спрямованого, по суті, на знищення суспільної моралі, намагались оголосити якщо не надуманою, то принаймні неактуальною. Зокрема, Національну експертну

комісію (НЕК) звинувачували у запровадженні цензури й протидії молодим талантам. Здійнятий галас унеможливував цивілізовану дискусію й глушив тверезі голоси небайдужих до долі рідного народу прихильників, переважну більшість яких становили стурбовані долею дітей батьки. Для них вихід у світ названої пам'ятки був очікуваним, зрозумілим і цілком логічним за нинішніх обставин. Що б там не казали, але все ж значна частина сучасних дітей орієнтується у неті краще за своїх батьків.

На щастя, завдяки принциповій позиції багатьох свідомих свого національно-культурного коріння громадян дискусія вийшла за рамки лише однієї брошури. Оponentи культивування традиційних моральних устоїв, за щедрої підтримки меценатів, наважилися провести кілька «громадських заходів і слухань», в часі яких переконували загал у недоцільності існування НЕКу. Щоправда, словосполучення «громадські заходи і слухання» є занадто гучним та неадекватним для означення зібрань, де формальні (оскільки реальні не поспішали відверто декларувати власні антимо-

ральні вподобання) організатори дозволяли собі лягтися найнепрстойнішим чином прямо зі сцени. Не прикрашає цих «опонентів» і цілковите оголення біля стін Верховної Ради чи то пак привселюдне імітування (даруйте) статевого акту.

Втім, тисячолітній досвід та народна мудрість давно визнали час найкращим суддею. Чергова атака на національні традиції, духовність і мораль так і не знайшла очікуваної недоброчинливцями підтримки серед загалу. Це зайвий раз засвідчило, що, попри титанічні зусилля ідеалізаторів хамства й аморальності, українці жодним чином не ототожнюють демократію із розгнужаною вседозволеністю. Заклик голови НЕК Василя Костицького до операторів та провайдерів телекомунікацій вжити заходів щодо дотримання законодавства у сфері захисту суспільної моралі в українському сегменті «всесвітньої павутини» таки було почуто. Наприкінці 2009 року між Національною комісією з одного боку та Інтернет-Асоціацією з іншого, було підписано Меморандум про створення інтернет-ресурсу «skarga.ua», на якому кожен громадянин

може викласти свої зауваження та претензії до змісту конкретних сайтів. Цей крок не є зайвою пересторогою. Згідно оприлюднених результатів всеукраїнського соціологічного дослідження «Знання та ставлення українців до питання безпеки дітей в Інтернеті», понад 28% опитаних дітей готові переслати свої фотографії незнайомцям, 17% без вагань погоджуються повідомити інформацію про себе та родину, 22% періодично потрапляють на сайти для дорослих, 28%, побачивши в Інтернеті рекламу алкоголю або тютюну, робили спроби їх придбати. Окрім того, близько 11% наркозалежних осіб молодого віку знаходять дурман саме через Інтернет.

Приємною новиною для багатьох небайдужих до проблеми виховання свідомих та патріотично налаштованих громадян стала презентація Закритим акціонерним товариством «Київстар GSM» ще одного, розробленого спільно з Національним інститутом психології ім. Г. Костюка НАПН України, суттєво вдосконаленого посібника для батьків «Діти в Інтернеті: Як навчити безпеці в віртуальному світі». Презентація цього видання, присвяченого боротьбі з поширенням нелегального контенту в інтернеті та

захисту дітей від його деструктивного впливу на психіку і виховання, відбулась 27 вересня в Києві, в приміщенні конференц-залу «Green Well» бізнес-центру «Олімпійський». Забезпечити онлайн-безпеку своїх дітей від найрізноманітніших загроз, які чатують на дитину в мережі (а це є вкрай важливим чинником у справі виховання), можуть лише ті, хто сам володіє достатніми знаннями про інтернет. Особливо важливими ці знання є власне для батьків юних користувачів. Саме такою є логіка авторів посібника.

Проте друковане видання виявилось не єдиним кроком. В часі презентації та «круглого столу», учасники та запрошені журналісти мали змогу довідатися, що «Київстар» уже відмовився від продажу дорослого контенту, слідує за діяльністю своїх партнерів, співпрацює з правоохоронцями. Більше року тому було започатковано соціальну програму «Безпека дітей в мобільному Інтернеті», проведено конкурс соціальної реклами. Наразі, інженери компанії працюють над сервісом «Батьківський контроль», який, за бажанням батьків, може бути встановлено у мобільний телефон дитини задля забезпечення її від усе ще, на жаль, наявного в мобільному контенті негативу. □

ЦІНОВИЙ ТАРИФ НА ВАКУУМ

Дмитро САВЧЕНКО

Немає нічого дивного в тому, що майже всі компоненти людського життя маркуються ціною. Не так уже й просто відшукати довкола себе абсолютно безвартісні складові наявних реалій. У життєвій драматургії доленосна почерговість успіхів і поточних недовладностей сприймається людьми через призму оціночних характеристик. Маючи на озброєнні найбільш прийнятні критерії оцінки, суб'єкт оперує ними – як своєрідною метричною системою, котра діє в його індивідуальному мікрокосмосі. Все, що являє цінність для людей, є сумірним із їхньою внутрішньою природою, і в даному контексті зовсім не безглуздо виглядає відома теза софістів про те, що людина є мірою всіх речей.

Процес усвідомлення ціни грає вирішальну роль у пошукові компромісних точок, де встановлюється рівновага між непогамовним апетитом індивіда і його фактичною платоспроможністю. Людині властиво здійснювати оціночні операції не в меншій мірі, ніж задовольняти свої анатомічні потреби. Через оцінювання наділена розумом істота висловлює свою метафізичну місію в межах буття; свою виняткову позиційність в системі світобудови. Відтак, цілком небезпідставно про людину як про «оціночну тварину» вів мову у своїх філософських трактатах ідол німецького романтизму Ніцше.

Інколи глибинне усвідомлення ціни виявляє себе як збудник інтелектуальної тверезості. Коли розуміння ціни постає у вигляді постскрипту втрат – воно помітно вгамовує аеродинамічні властивості міркувань, що продукуються гоноровим «гатио». Поняття ціни вийшло на небачену донині міліну, курсуючи в системі координат по-сучасному дегуманізованого мислення. Маючи справу з ціною, вона зазвичай постає перед нами як суха розрахункова категорія, котра вже слабо співвідноситься з чимось духовним і морально-етичним. Якщо вчора її використовували як своєрідне мірило відповідності між сумірними речами, то вже сьогодні ціну нерідко застосовують задля вправних спекуляцій і масового гіпнозу. Означеній зміні формату сприяв розквіт

епохи тотальної комерціалізації і споживчих вартостей. Маючи нагоду відчути на собі гравітацію епохи споживання, ми вже не дивуємося тому, що розрахункові симптоматики ціни проявляються фактично у всьому, на що можна повисити магазинний цінник. Нас навіть не настоює той факт, що в сонм товарної пропозиції дедалі частіше потрапляють наймані почуття людей, декоративні стосунки, оренда інтимних частин тіла, послуги «одноразових друзів» і все те, що в попередні епохи категорично не підлягало купівлі та продажеві.

Ми відсторонено спостерігаємо за тим, як у нашому житті починають переважати атрибути комерційної реальності, де ярлик із вартістю товару став інструментом колонізації всієї дійсності. Згідно з правилами нинішнього життя, навіть найнепомітнішу річ ми ладні безоглядно «поважати» за умови наявності упаковки, солідного цінника і компактного брендової міфологеми. Відповідно, другорядні, оздоблювальні чинники, що націлені на створення видимого ефекту, наперед визначають долю чогось дійсного і субстанційно значущого. Тож не дивно, що речі і послуги, яким судилося постати перед нами в сценічному образі «товарної одиниці», сповнюються вакуумом ілюзорності. Фірмові відзнаки ладні містичним чином перетворити будь-яку річ на товарну реліквію. Неосязні армади цінників і брендівих логотипів мають на

меті відтворити вітринну атмосферу і салонний гонор довкола пересічних і непримітних речей, котрі ми пестливо іменуємо «штучками».

У торгівельних містеріях і практиках товарного окультизму важливою є не сама річ із її конкретними якостями, а форма її презентації перед покупцями. В позиціонуванні товару вирішальну роль відіграє міф, котрий зростає на його орбітах, і вакуум, котрий створюється за допомогою фірмових криптограм і цінників. Споживач неодмінно відреагує на запропоновану порцію вакууму і не погидує сплатити за неї кучеряву суму з власної кишені.

Як не дивно, але схожа стратегія подачі використовувалася в авангардному мистецтві. Невибгливим слівцем «редімейд» Марсель Дюшан визначив предмети «ширвжитку», презентовані перед глядачами у пафосному виставковому просторі. Презентабельний антураж майстерно зводив над образом пересічного предмета вочевидь ілюзорний ефект його унікальності. Знаходячись на п'єдесталах галерей, стандартні речі зазнавали містичних перетворень і обростали ореолом «шедевра сучасного мистецтва». Подібного стибу шахрайський ілюзіонізм висловлював скептичний меседж художника, його флірт з порожнечою і примхливе небажання апелювати до категорій сенсу, смаку, моралі та інших цивілізаційних норм. Згодом ідеї вакуумного мистецтва всотали у себе поп-арт і концептуалізм. В рамках своєї естетики згадані напрямки категорично відкинули візуальний та нарративний образ і наділили винятковою важливістю текстуальний коментар. У концептуальній естетиці концепт остаточно витіснив значення зображення і образу. Тут якимось само собою згадується застережливе пророцтво дідуся Геґеля про смерть мистецтва.

Відходячи від теми мистецтва, слід замислитись – хіба не

те саме відбувається на орбітах вітринно-прилавочної реальності? Хіба текстуальний коментар, висловлений мовою логотипів і рекламної міфології, не визначає наперед ціну і престиж товару?! Дурман «модності», вигаданий престиж і рефрени експансивної реклами існують заради того, аби осідлати під собою наші довірливі свідомість та смак, змушуючи нас вірити у безальтернативну цінність вакууму. Маніпулюючи «колективним несвідомим», нас безперешкодно приручають, як диких і беззахисних істот.

Дещо подібне відбувається й у сфері політики. Люди апріорно розуміють, що саме ця сфера соціальної діяльності посідає беззаперечну першість у рейтингу виробників вакууму. Навіть громадянська інтуїція (не кажучи вже про громадянську свідомість) відчуває триумф і успішність Політики на поприщі майстрування нових версій експериментального абсурду. В цьому світі кривих дзеркал усе навпаки: найнездійсненніші обіцянки політиків гарантують солідні шанси перемоги на виборах; нахабність і безпринципність обранця – магнітно притягує до себе симпатії електорату; заплутаність й ефемерність законопроекту є запорукою його підтримки парламентською більшістю. В політиці народжуються стихії слів, за які її гравці розраховуються рафінованою безвідповідальністю. Прозаїчність і любов до строка-тої популістської фрази зазвичай покладаються в основу спецефектів видовищної політики. Чиста політика нікого не цікавить, люди потребують шоу. Сприймаючи політику в такому ракурсі, середньостатистичний розум усвідомлює, що в майстерності публічної вербальної еквілібристики красномовні заяви громадських діячів – не більше, ніж фантом.

Мовленнева «fata morgana» відтворює образ слів за межами їхніх справжніх властивостей. Кучеряві, неначе коринфські капітелі, мовленневі зливи політиків складаються не з вербальних одиниць, а з їхніх

симулякрів. Орієнтованість політиків на оманливий ефемерний результат робить першорядною у їхній діяльності імітацію, але не дійсну сутність процесу. Як не дивно, але приготована згідно з рецептом політтехнологів колективна ілюзія згодом впроваджує і реалізує державну владу в нашій країні. Що в такому разі можна сказати про сфери, які розташовуються поза політикою, поза мистецтвом, поза комерцією? Невже там теж вакуум? Сьогодні складно дати однозначну відповідь на поставлене питання, оскільки на наших очах спростовуються неперушні ідеологеми і твердині матеріальної цивілізації. Коли перед очима мерехтять схеми з фільму «Дух часу», котрі популярно викривають фантомність долара, складно передбачити, в чому завтра буде виявлено черговий шельф вакууму. Викривати і виводити на чисту воду вакуум, котрий причаївся під фасадом соціальної реальності – нині модна «розвага». Ми самі його створюємо і самі його викриваємо... Але при цьому він дається нам дорогою ціною. Криза власне і є кульмінацією в усвідомленні вакууму. Поряд із цим важко не погодитись з опінією, котра стверджує, що зародки будь-якої кризи проростають з колапсів людської думки і тієї п'яної внутрішньої світу, котра причаїлася в людській душі. Якщо не та п'янка, то сонце, вочевидь, світило б яскравіше.

Р. С. Популярність ошуканства, яке засідає на полицях крамниць, у політикумі й арт-галереях свідчить про шалену потребу в вакуумі, про його високу тарифну ставку. В контексті вакуумного буму знаковою подією є продаж на аукціонних торгах картини супрематиста Казимира Малевича за рекордними розцінками – 60\$ млн. Для порівняння уточню, що раніше максимальна межа вартості його творів не перевищувала 17\$ млн. Коли, як не в період глобальної кризи, за вакуум у мистецтві люди ладні сплатити захмарну суму «зелених»?!

ОСІНЬ. ХАРКІВ. ЛІТЕРАТУРА

Остап КУНИЧЕНКО

8-10 жовтня у Харкові відбувся літературний фестиваль «Бочка». Його провело однойменне літературне угруповання, а одним з організаторів виступив «Смолооскип». Серед учасників триденного дійства були лауреати «Смолооскипівського» літературного конкурсу Богдан-Олег Горобчук, Олег Коцарев, Дмитро Лазуткін, Микола Леонович, Тая-Марія Литвинюк, Юлія Стахівська, Роман Трифонов та Ганна Яновська.

Першою і в певному сенсі ключовою акцією став виступ у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. Сковороди. Сергій Онищенко, Юлія Стахівська, Олег Коцарев та Микола Леонович читали свої поетичні та прозові твори перед студентами-філологами та презентували їм книжки «Смолооскипа». Молодим авторам, на щастя, вдалося трохи розіграти холодне осіннє повітря університетської аудиторії, але головне враження інше. Сьогоднішні студенти, здається, значно відкритіші до сприйняття різної літератури, зокрема й сучасної літератури, ніж, приміром, ті, що навчалися років сім тому, легше змінюють реєстри сприйняття стилістики, тональності тощо. Звісно, йдеться про фахових філологів, але фах, записаний

у студентському квитку, далеко не завжди про щось свідчить. Так чи інакше, нині між ними та книжками, здається, поменшало стереотипів, а головною потенційною комунікативною перешкодою стає особистий смак.

У суботу, 9 жовтня, учасники фестивалю відвідали село Сковородинівка у Золочівському районі Харківської області, де помер і похований Григорій Сковорода. Сьогодні тут – невеличкий, але цікавий музей. Гості Слобожанщини мали нагоду ознайомитись зі стародавнім культурним контекстом регіону, що його співтворцем був зокрема і Сковорода. Всі учасники екскурсії почули пісні на твори поета і філософа, подивилися старовинні предмети, зображення міст, монастирів і навчальних закладів XVIII сто-

ліття. А також – походили парком, обласованим поміщиками Ковалівськими, подивилися криницю, старий дуб, поїли соковиті місцеві яблука (кажуть, їхніх далеких яблучних предків залюбки роздавав сільським дітям сам Григорій Сковорода).

Увечері в книгарні «Є» на головній вулиці міста – Сумській – відбулися прозові читання. Виступала одна з організаторок літературної групи «Бочка» та всього фестивалю Олена Рибка, її колега Ігор Зарудко, а також Микола Леонович та Олег Коцарев.

Останній день фестивалю, 10 жовтня, видався дощовим. Традиційно це негативно відбивається на відвідуваності літературних акцій. А ще на те, що цього дня на заходах було менше людей, можливо, подіяли і специфічні місця проведення, і не надто активна реклама. Перший виступ – поетичні тандеми – відбувся в арт-кафе «Палітра». Попри мальовничу назву, цей заклад міститься в дещо неочікуваному місці, серед дворів і завулків за Благовіщенським ринком. Тут парами «хлопчик-дівчинка» виступали Олег Коцарев і Юлія Стахівська, Богдан-Олег Горобчук і Настя Білоусько, Роман Трифонов і Ганна Яновська, а також Ігор Бондар-Терещенко (він же ІБТ) і Марія Козиренко. На цих читаннях чо-

мусь особливо відчутною була присутність географії у віршах. На моє питання, чи не є це своєрідним тематичним перекосом у сучасній поезії, один з учасників фестивалю, Роман Трифонов заперечив: «Одна з найважливіших рис нинішньої епохи – те, наскільки більше, швидше і вільніше люди стали подорожувати. Тому географія, топоніміка стала особливо важливою, як екзотична географія чужих країв, так і географія того місця, де ти живеш. І, звісно ж, поезія не може не відображати цього. Можливо, колись саме це вважатиметься визначальною рисою нинішньої літератури».

А завершальна акція фестивалю «Бочка» відбувалася у фактично не працюючому кафе «Остання барикада». Тут виступили Галина Бабак, Анастасія Велес, Богдан-Олег Горобчук, Дмитро Лазуткін, Олег Короташ, Олег Коцарев, Анастасія Афанасьева, Олена Рибка, Катерина Карунік та інші поети.

Що ж, літературний фестиваль «Бочка» дозволив охочим послухати нову цікаву поезію і прозу, купити книжок, а також зайвий раз проартикулював на всеукраїнському рівні потужне харківське літературне середовище, котре у міжрегіональному контексті після занепаду таких фестивалів, як «Харківська барикада», стало фігурувати дещо менше.

Актуальний рух опору

Закінчення, початок на 1-й стор.

недостатньо знане минуле, яке озивається до нас іще живими голосами. Голоси належать людям, про яких багато хто з пересічних українців не чув, нічого не знав про їхню долю. Але ж вони були... у тому й полягає окрема цінність цієї книжки: вона ілюструє, що незгодні, дисиденти, шістдесятники, борці за незалежність – це не явище, яке виявлялося в одиничних випадках, в одиничних іменах, знайомих багатьом. Адже рух опору був потужним потоком, у якому дуже багато людських імен і доль.

У залі, частина учасників презентації. У першому ряду Євген Сверстюк, у другому ряду зліва Левко Лук'яненко

Промовці змінювали один одного, а багато хто у переповненому залі гортав сторінки, упівка відшукуючи на них свій спогад, долю когось знайомого і втраченого. Ростислав Семків зазначив: «Книжка для думання про майбутнє. Лише усвідомивши шлях, який перейдемо, зможемо пройти подальший шлях». Його слова підтримав співавтор довідника, дослідник та колекціонер українського самвидаву, колишній працівник радіо «Свобода» Григорій Панчук з Бельгії: «Довідник – це історія, наше минуле, але, водночас, і наше майбутнє. Його завдання – дослідити долю українців в Україні кризю призму радянської дійсності».

Осип Зінкевич, голова видавництва «Смолоскип», головний редактор і ведучий презентації, представив присутнім членів редколегії довідника й авторів статей, а саме: Григорія Панчука, Олену Голуб, Олеся Обертаса і Михайла Трушен-

кова. Він наголосив: «Ця книга ваша, про вас, для вас і для усіх нас, тепер і в майбутньому... Підготовку довідника ми не бюрократизували, ми хотіли довести, що усього кілька молодих, відданих справі працівників можуть за короткий час зробити те, що роблять десятки, а то й сотні докторів наук у наших наукових інститутах». Він одразу попередив усіх присутніх: «Ми вважаємо це видання сигнальним. Кожен може виправити неточності, якщо такі знайде, надіславши нам листа до 15 листопада, щоб зробити перевидання більш досконалим». Голова видавництва розповів, що проект енциклопедичного довідника про рух опору виник ще на початку 1980-х, і нинішнє видання враховує ті напрацювання, які було зроблено дотепер. До книги, зазначив Зінкевич, увійшли не лише головні персонажі анти-тоталітарної боротьби, а й усі, хто бодай у якийсь мінімальний спосіб долучився до неї – навіть Петро Шелест, перший секретар ЦК КПУ, який намагався протистояти заходам русифікації та захищати від переслідувань окремих дисидентів.

До виступів зареєструвалися 53 особи, але через брак часу могли виступити лише 15 осіб. Майже всі виступи нагадували нараду про багатогранний рух опору тих років. Левко Лук'яненко висловив подяку і шану видавцям, адже «кожен знає, яка велика різниця між планами та реалізованими думками». Він запропонував дещо іншу концепцію наступного видання – видати енциклопедію українського визвольного руху, про тих, які боролися за незалежність України.

Один із авторів книжки, директор Музею українського самвидаву видавництва «Смолоскип» Олеся Обертас, підтвердив його слова і дивувався, як така значуща книжка з'явилася так швидко: «Я своїх батьків просив написати статтю до довідника, і це зайняло два роки! А Осип Зінкевич за три роки зробив довідник».

Проблеми свободи слова вже в наш час згадували учасники презентації.

Лариса Лохвицька, політв'язень і правозахисник, яку заарештували за розклеввання летинок із закликом підтримувати День українського політв'язня, висловила побоювання, що видання подібного зразка може бути останнім. «Нам потрібно організувати рух опору нині, а не спочивати на лаврах за відмучене, – пояснювала вона. – Ми бачимо, як нищиться Інститут національної пам'яті України, як бритоголові молодики нападають із бейсбольними битками на організаторів та охорону фестивалю повстанської та патріотичної пісні». Ці слова змусили замислитися над сучасним станом справ. «Рух опору – це не лише минуле, це й сучасне», – підсумувала оратор.

З цікавими, конструктивними, а часом і критичними думками ділилися з присутніми колишні політв'язні Євген Сверстюк, Іван Гель, Олександр Дробаха, Дмитро Мазур, Олесь Шеченко, Володимир Сіренко, а також Михайло Косів, Алена Пашко та інші.

Справа Богдан Горинь з дружиною, Валерій Шевчук, Леся Мельник із США. У другому ряду другий справа Михайло Горинь з дружиною

У концертній програмі взяв участь гурт «Хорєя козацька»

Колишній президент ЦеСУСу Андрій Чорнодольський (із США) відзначив: «Наші батьки передали нам міф, але ми не мали зв'язку з Україною, доки не побачили Чорновола, Лук'яненка. Дуже легко бути редактором після виходу у світ великої праці. Але книжка не є кінцевим

призначенням, вона для того, щоб наступні покоління працювали і жили для України».

Мистецьку частину презентації відкрила ведуча Леся Матвійчук, а розпочала піснями Ніна Матвієнко (яка пізніше за лаштунками відверто дивувалася, що енциклопедія містить статтю і про неї), а далі звучали пісні на вірші Василя Стуса, Юрія Литвина, Бориса Антоненка-Давидовича, Святослава Караванського та інших у виконанні Олени Голуб, зачитувалися поезії, а також сторінки зі спогадів та щоденників політв'язнів. Виступали бандуристи, Тарас Компаніченко, гурт «Хорєя козацька», молоді виконавці Ярослав Джусь, Леся Голуб, Микола Косицький та інші. Світлана Ромашко ілюструвала виступи картинами з життя і діяльності політв'язнів.

Мистецьку частину презентації закінчено піснею «Ой у лузі червона калина», після чого видавництво «Смолоскип» пригостило всіх учасників вечора прийняттям.

Знання про анти-тоталітарну боротьбу і боротьбу за незалежність у ХХ столітті поширюються. Лишається сподіватися, що вона буде стимулом для сьогоденних свідомих людей і молоді на добрі діла і почини. Адже опиратися у теперішній дійсності є чому... □

ПЕРШИЙ САД «СМОЛОСКИПА»: ґрунт підготовано

Ольга ПОГИНАЙКО

7–10 жовтня у Кам'янці-Подільському на базі відпочинку «Чайка» відбувся перший Семінар актуального досвіду (САД), організований видавництвом «Смолоскип». Упродовж 4 днів близько 20 молодих політологів з різних куточків України ділилися наболілими проблемами, міркуючи й над тим, як можна їх вирішити. Географія САДу простяглася від Чернівців, через Львів, Кам'янець, Вінницю, до Києва і далі на схід через Полтаву, Суми, Харків аж до Луганська й Донецька, а на півдні сягнула Севастополя. А ось коло проблем, котрі цікавили учасників семінару, як з'ясувалося, спільне. Звісно, питань було більше, ніж відповідей, бо ніхто з молодих людей до тридцяти не має ані такої влади, ані таких грошей, щоб тут же почати вирішувати проблеми за свій кошт, як це роблять народні депутати з телешоу «Без мандата». Проте часто постановка проблеми та її обдумування – це ледь не півдорogi до вирішення, надто тоді, коли поруч знайдеться ще хтось, хто принаймні знає, з чого почати.

Інтрига з'явилася вже першого дня. З-поміж цікавих досвідів, якими пообіцяли при потребі поділитися учасники – робота над створенням партійного осередку й партійної газети, створення громадської організації і робота в ній, досвід праці в органах місцевого самоврядування і навіть організація

літературного фестивалю (для цього, як з'ясувалося, зовсім необов'язково, а то й шкідливо, бути поетом).

Того ж дня директор видавництва Ростислав Семків ознайомив учасників з історією створення та успіху «Смолоскипа», що починався на еміграції у 50-х роках минулого століття.

«Смолоскип» був створений українськими студентами у Франції, а сьогодні є одним з найкращих українських видавництв, організатором літературного конкурсу та різноманітних молодіжних заходів.

Другого дня провели три масштабні презентації: «Графіті: міська війна знаків» (Р. Семків), «Посткомуністичні трансформації українського культурного простору» (О. Синицька, А. Третяк) та «Сексизм української реклами» (Т. Злобіна), кожна з яких викликала жваве обговорення, а останні дві ще й виявилися «на злобу дня» з огляду на неорадянську, а часто й сексизмську риторику чинної влади й засилля реклами на зразок білбордів з двозначним гаслом «Даю в розстрочку до 15 разів», котрими обвішаний увесь Київ. Але найширше коло проблем того дня окреслили під час мозкового штурму «Сучасна українська молодь: середовище і його проблеми», коли учасники ділилися якраз актуальним досві-

дом. Звісно, на перше місце, «успішно» вийшла проблема житла, а звідси – неможливість планувати сім'ю тощо, але далі говорили й про речі, на перший погляд, менш конкретні, як-от про відсутність якісного культурного продукту, пошуки власної ідентичності тощо. Несподіваним і дуже неприємним сигналом зазвучала також тема свавілля міліції щодо молоді.

Третій день розпочався з круглого столу «Українські місцеві громади: стан справ» (О. Гладких) із мозковим штурмом «Проблеми сучасного міського самоврядування». Основні обговорені проблеми добре відомі кожному: дороги, ЖКГ, сміття – те, про що «товчуть» на кожному кроці. Але коли заговорили про вплив громади на місцеву владу для їх вирішення, то з'ясували чи не причину всіх зол – пасивність цієї ж громади, «хату скраю». Зрештою зійшлися на тому, що вирішення часто доволі простих проблем на місцевому рівні – добрий спосіб зробити старт у політиці, зокрема для молоді людини, оскільки вимагає не так коштів, як організаційних навків і бажання.

Останнього дня учасники зосередилися на питанні розвитку самого семінару (мозковий штурм «Майбутнє САД: ідеї та їх втілення»), адже мало просто сісти в гарній компанії й поговорити про життя; якщо проблеми є – їх треба вирішувати.

Що ж потрібно, щоб долучитися до нової ініціативи «Смолоскипа», як потрапити в САД? Перш за все, варто мати досвід, і то не який-небудь, а такий, що міг би бути цікавим, а головне – придатися іншим. Далі слід потрапити на Семінар творчої молоді в Ірпені (що треба зробити для цього, думаю, всі давно знають). Там же доведеться не тільки слухати геніальні вірші молодих українських поетів, але й брати активну участь у політичній грі, дискусіях, зустрічах і таке інше. Якщо ви все це виконали та добре зарекомендували себе упродовж двох-трьох таких семінарів, чекайте – вам зателефонують... Схема, можливо, не така вже й проста, але ефективна: у САД потрапили активні молоді люди з доброю мотивацією, сповнені рішучості змінювати життя довкола себе на краще. Отже, ґрунт підготовано – чекатимемо перших паростків. □

Арт-покоління'2000: вибити ґрант чи оголити душу?

Олена ПАВЛОВА

Нечасто випадає побачити Сучасне українське кіно в кінотеатрах. З 23 вересня у Києві показували кіноальманах – фільм «Мудакі. Арабески». Це півторогодинна збірка короткометражок від молодих українських режисерів. Знімали про сучасних українців, дія відбувалася «тут і тепер». Найвідоміший із фільмів збірки – «Глухота» Мирослава Слабошпицького, яка цьогоріч ввійшла до конкурсу кінофестивалю «Берлінале». «Мудакі» – безбюджетний проект: за роботу над збіркою ніхто із знімальної групи грошей не отримав. Обладнання позичали, залучали друзів та знайомих акторів, звукорежисерів, художників.

На прем'єру режисери прийшли у спортивних костюмах зі смужечками. У вестибюлі глядачам наливали пиво і насипали соняшникове насіння в газетні ріжки. Залюю бігали балерини в пачках і на пуантах – такі ж прикрашають афішу фільму. На початку показу проектор вимкнувся після титру до першої короткометражки. У залі навіть вирішили, що це інтерактивний кінематограф – подивитися, як «по-мудацьки» поводитимуться глядачі.

Утім, гумор «Мудаків» далеко не скрізь нижче пояса. Сумні серйозні фільми перемешовано з легковажними комедіями та анімацією. Така зміна розвантажує глядачів, вони швидше «перемикаються» зі слізних драм до реготу. У добірці багато літературності – у деяких фільмах сюжет зрозумілий не з картинки в кадрі, а через текст поза кадром. А два фільми напряму стосуються літератури – хуліганський повокативний мультфільм «Підручник з української літератури для мудаків» і короткометражка «Рано-вранці» за уривком із «Рекреацій» Андруховича. В останньому Марту зіграла Ірма Вітовська. Торік на зйомках холодного жовтневого ранку вона бігала в легенькій сукні вуличками Подолу, які перетворили на андруховичів Чортопіль.

Продюсер Володимир Тихий розповідає, що ідея проекту виникла на тлі кризи, коли в акторів і операторів з'явилася

більше вільного часу: «В Україні до кризи був серйозний бум телевізійництва: знімали до 2-3 тисяч годин серіалів і телефільмів на рік. У той час стала популярною тематика «Париж, я люблю тебе», виходили подібні фільми про Лондон, Токіо. Одразу з'явилися персонажі, які почали організовувати «Київ, я люблю тебе». Хтось пожартував, що треба знімати кіно про мудаків, бо в нас це головна тема. А потім реально вирішили зробити кілька соціально-протестних фільмів, які не будуть пропагувати міщанські цінності».

Працювали над проектом більше року. Зараз є 20 фільмів, 14 з них буде в релізі. Решта вийде на DVD за місяць. Шість представлятимуть Україну в конкурсі кінофестивалю «Молодість». Знімали на цифровий фотоапарат із кінооптикою, тому картинка виглядає на порядок художніше, ніж у цифрових камер. «Казати «я талановитий, але мені не дають знімати» – позиція 90% людей українського кіно. Це не виправдання. – вважає Тихий. – Головне досягнення цього проекту – люди зрозуміли, що не треба чекати продюсерів і грошей. Можна робити щось, що отримує призи на фестивалях без бюджетів».

1 жовтня відбулося відкриття одразу двох виставок – української книжкової графіки за останні 100 років і молодих художників за останні 10 років. Контраст нагадував невеличке раллі машиною часу.

У Музеї книги і друкарства на території Лаври виставили 8 оригіналів Георгія Нарбута, рідкісні роботи Василя Кричевського, Івана Падалки, конструктора Василя Єрмилова. Можна було побачити макети обкладинок старих книжок, наприклад першого видання «Сонячних кларнетів» Тичини. Графіку зібрали з фондів трьох музеїв – книги і друкарства у Лаврі, національного художнього музею і музею ім. Андрея Шептицького у Львові. Була також графіка художників Культур-Ліги, які намагалися створити єврейську національну книгу. Їх надав Центр дослідження

історії і культури східноєвропейського єврейства при НаУКМА.

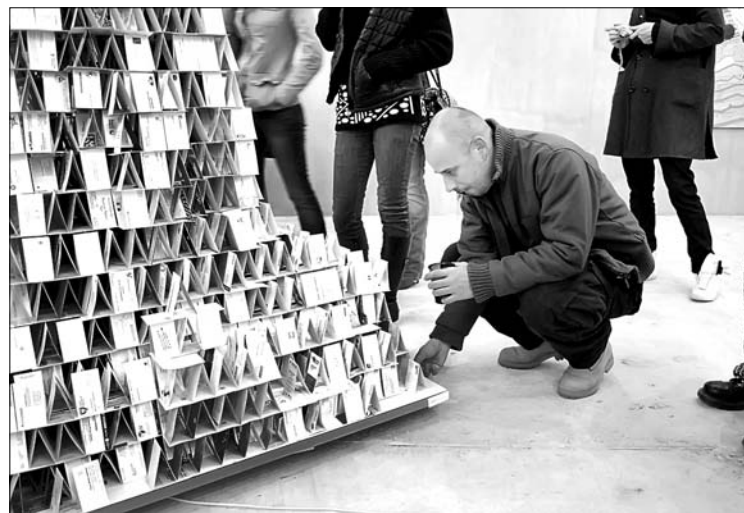
45 робіт привезли з Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові. Всі оригінали, більшість показані вперше. Найдавніші – абстракції Юліана Панкевича 1910-тих років. Це перші хвилі українського модернізму – символізм, сецесія, неокласика.

«Вони походять з розформованого радянською владою музею Наукового Товариства Шевченка. Після війни чудом зосталися збережені, бо у 1952-му музей зазнав колосальних чисток», – розповіла Олена Кіс-Федорук з Львівського музею.

«Багатьох представлених художників розстріляли – бойчуків, Михайла Бойчука з дружиною, – розповів історик Сергій Білокінь. – Василя Седляра розстріляли за те, що оформив «Кобзаря». Ми живемо в епоху вандалізму. Боюсь, що буде після моєї смерті з моїми книжками. В Росії 20 років тому зробили «Музей приватних збірок». У нас усе вже кричить, що його теж треба робити. Зараз можна зібрати шикарні колекції книжок. Люди помирають, ці фонди знищують щодня. Втратили архівні матеріали з музею «Тюрма на Лонцького» у Львові. Музей історії Києва перебуває декілька років у ящиках. Може, ми останнє покоління, яке читає книгу. Молодь думає, що в Інтернеті все є. А там є тільки те, що туди заклали».

29 вересня приміщення музеїв на території Лаври передали у державну власність. Самі ж музеї залишилися у підпорядкуванні управління культури КМДА. Тобто в найкращих традиціях українського культурного рейдерства – експонатами музею керують одні, кімнатами – інші. Деякі музеї можуть відселити з території Лаври. Першим кандидатом на виліт є музей мікрмініатюр, далі – музеї театру і музики. Нібито всі музеї на території заповідника мають стосуватися релігії. Ніхто не

проти нового просторого музею театру, але чи дадуть нове приміщення, позбавивши старого? А ще при переїзді багато речей часто «губляться», бо антикваріат на чорному ринку росте

Символізує непотрібні контакти й інші проблеми в комунікації. Дочка Іллі Чічкана Олександра виставила один з колажів серії «Макулатура». Величезні портрети зірок, викладені з клаптиків глянцевого журналу не лише красиві, а й «корисні» – «В основі концепція роботи із переробкою вторинних матеріалів».

Утім, не завжди легко повірити щирості молодих митців. Складається враження, що вони обчиталися у мережі про актуальні тенденції із розумних західних видань і працюють, «щоб добитися чогось», а конкретно – слави, визнання, грошей, потрапивши у мейнстрім. «Актуальні теми» типу гомофобії та утилізації більше нагадують бажання вибити ґрант чи виставитися за кордоном, ніж оголити свою душу. «Цікаво реалізований проект» за серце бере не завжди. Це нагадує рекламу, тільки художники рекламують не продукти, а «модні» соціальні проблеми.

В Україні чимало перфомансистів, що роздають перед виступами роздруковані пояснення до незрозумілих дій, які вони

в ціні не згірше продуктів на звичайному ринку.

На виставці «Ті, хто прийшов у 2000-ні» у новій галереї сучасного мистецтва М17 свої роботи представили група Р.Е.П., Ксенія Гнилицька, Леся Хоменко, Лада Наконечна, Алевтина

Кахідзе, Олександра Чічкан, Анатолій Белов. Об'єднує митців те, що вони стали відомими у 2000-них роках. Ця виставка багатьом видалася доволі доступною, без звичної «зарозумілої незрозумілості» сучасного мистецтва.

Замість картин у молодих художників переважно «проекти». Наприклад, Олексій Сай представив двометровий картковий будинок «Сталагміт» із візитівок.

під виглядом мистецтва збираються демонструвати. У цьому сенсі вони слабші навіть порівняно з угрупованням ФЕМЕН, яке хоч митцями себе не називає.

Але як сказав своїм колегам, старшим художникам, Іван Марчук, «Туди ідуть реалізуватися, а творити повертаються сюди». Мистецтво почнеться, коли вони перестануть «реалізуватися», а візьмуться творити. □

Будемо вдячні Вам за надіслану інформацію про події громадсько-політичного та культурного життя молоді

Думки авторів публікацій у «Смолоскипі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції

«Смолоскип України»
Щомісячний часопис
творчої молоді України

Засновник – видавництво «Смолоскип»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 2032 від 17.06.96 р.

Редакційна колегія:
Петро Вознюк,
Ростислав Семків,
Олег Коцарев

Адреса редакції:
Видавництво «Смолоскип»
04071, Київ, вул. Межигірська, 21
☎ (044) 425-23-93
☎ і факс: (044) 463-78-52

Віддруковано в КП КОР «Друкар»
02100, м. Київ, вул. Краківська, 6-А

Замовлення № 178
Тираж 3500 прим.

E-mail: mbf.smolokyp@gmail.com, http://www.smolokyp.org.ua